

Lev Detela

REPREZENTATIVNA MONOGRAFIJA O LITERATURI KOROŠKIH SLOVENK IN SLOVENCEV

Felix Oliver Kohl / Erwin Köstler / Andreas Leben / Dominik Srienc, Überregional, mehrsprachig, vernetzt: Die Literatur der Kärntner SlowenInnen im Wandel. Praesens Verlag 2021

„*Nadregionalno, večjezično, v medmrežju*“ (Überregional, mehrsprachig, vernetzt) je naslov obsežne znanstvene monografije o novih spreminjajočih se oblikah literature koroških Slovenk in Slovencev. Štirje prizadevni in inovativni literarni raziskovalci, asistent za slovenščino na graški univerzi Felix Oliver Kohl, prevajalec in svobodni literarni znanstvenik Erwin Köstler, profesor za slovensko književnost na graški univerzi Andreas Leben in literarni raziskovalec, avtor in prevajalec Dominik Srienc ponujajo na kar 555 straneh drobnega tiska bistveno nov uvid v kompleksno dogajanje na koroškem slovenskem literarnem prostoru.

Nova monografija, prva po publikaciji „*Profile der neueren slowenischen Literatur in Kärnten*“ (Profili novejšje slovenske literature na Koroškem), ki je izšla v uredništvu Johanna Strutza v drugi dopolnjeni izdaji leta 1998 pri Mohorjevi založbi v Celovcu, je pionirsko delo iz več razlogov. In to ne le v slovenskem koroškem kontekstu.

Obsežna študija štirih literarnih raziskovalcev ni nekakšen zamejen linearni prikaz literarnega dogajanja, ki bi bilo omejeno le na besedila v slovenskem jeziku, temveč prikazuje to dogajanje *presežno*, v razvejeni večjezični literarni polifoniji. Literarne tekste koroških Slovencev postavlja v dialektičnem razponu v medmrežni kontekst s celotnim dogajanjem na avstrijskem in nemškem in delno tudi vseslovenskem prostoru. To dogajanje je predstavljeno recipročno, z odmevi iz obeh strani in v obe strani.

Knjiga je razdeljena na šest delov, ki so natančno razčlenjeni v številne pododdelke in skrbno dopolnjeni s številnimi opombami. Že prvi del ponuja zainteresirani bralki in zainteresiranemu bralcu nujno potrebni ključ, s katerim bo odprl vrata v nenavadno bogat in razvejen literarni prostor.

Po srečanju z osnovnimi in načelnimi vidiki v knjigi obravnavane literature koroških Slovenk in Slovencev je v naslednjih odsekih predstavljena sedanja

literarna praksa koroških slovenskih avtoric in avtorjev. Ta je natančneje razčlenjena v tretjem delu o literarni večjezičnosti, ki se zrcali, kot je prikazano v četrtem delu o identiteti in biografijah, kot večsmerna leposlovna akcija na vedno bolj aktualnem dvojezičnem polju. Poudariti je treba, da avtorji knjige dobro prikažejo pomen dvojezičnega literarnega ustvarjanja za afirmacijo slovenskih vsebin tudi v širšem tujejezičnem svetu. Ta dvojezična literarna praksa odpira skupaj s prevodi slovenskih besedil v nemščino vrata nemško govorečim bralcem v razvejeni prostor slovenskega narodnega utripa.

V petem odseku je dokumentirana za sedanjí trenutek posebno značilna spominska literatura koroških Slovencev, ki je vidno vplivala tudi na dogajanje v osrednji nemški avstrijski literaturi, med drugim na Nobelovega nagrajenca Petra Handkeja.

Več ali manj informativnega značaja je zaključni šesti del, v katerem so predstavljeni mediji in inštitucije, ki so pomembne za literarno in kulturno delovanje. Ta odsek, v katrem so med drugim nanizane vzgojne in znanstvene ustanove, kulturna in literarna združenja, društva, gledališča, založbe, časopisi, radijska in televizijska ponudba pa tudi nove spletne on-line oblike, je tudi koristen priročnik za vse ne tako malo številne uporabnike literarnih dejavnosti.

Pristop vseh štirih avtorjev monografije k interpretaciji literarnih tekstov slovenskih koroških avtoric in avtorjev je inovativen. Nova podoba te literature se izkristalizira na prepričljiv način v dialektičnem razponu iz vpetosti literarnih akterjev v medmrežje iz posameznih literarnih besedil in iniciativ.

Ob tem je tolmačenje literarnega fenomena zares novodobno. Čeprav avtorji publikacije predstavijo v zgoščeni obliki tudi zgodovinski razvoj slovenske koroške književnosti od prvih vidnejših primerov na začetku 19. stoletja, je težišče publikacije v prikazu najnovejšega dogajanja po Lipuševi ukinitvi revije Mladje v letu 1981 oziroma po dokončni ukinitvi Mladja v uredništvu urednikov mlajše generacije z zadnjo številko 71 v letu 1991.

Ta letnica sovpada z velikimi političnimi in družbenimi dogodki, kot so razpad Jugoslavije in osamosvojitve Slovenije v novi samostojni državi, zaton komunističnega sistema v Vzhodni Evropi in vstop Avstrije in Slovenije v Evropsko unijo. To je čas globalizacije, novih tehnologij in čas vedno večje mednarodne mobilnosti, kar je zaznamovalo tudi literarne načine predvsem mlajših avtoric in avtorjev iz vrst koroških Slovencev.

Poglavitni del monografije se ukvarja s tem najnovejšim razvojem. Avtorji pri ovrednotenju sedanjega stanja v slovenski koroški literarni sceni izhajajo iz

dveh značilnih modelov. Prvega, klasičnega, ki temelji na izključni uporabi slovenščine kot narodnotvornega literarnega jezika, je utemeljil dolgoletni izdajatelj Mladja in avtor pomembnih literarnih besedil Florjan Lipuš tudi v polemiki z Majo Haderlap, ki je svoj roman „*Angel pozabe*“ napisala v nemščini in z njim zbudila veliko pozornost na celotnem nemškem jezikovnem prostoru.

Avtorji pričujoče monografije v tem kontekstu opozarjajo na literarne publikacije Janka Messnerja, Janka Ferka, Janija Oswalda, Stefana Feiniga, Elene Messner in drugih. Veliko pozornost namenijo tudi prevodom slovenske koroške literature v nemščino. Obširno se poglobijo v slovensko spominsko literaturo, ki je v prevodih močno vplivala tudi na oblikovanje nove bolj solidarnostne protišovinistične zavesti v vrstah nemško govoreče javnosti. Ti vplivi so opazni tudi v literaturi nekaterih najuglednejših nemško pišočin avtorjev, na primer pri Petru Handkeju, ki fenomen slovenskega jezika in Slovencev vedno znova vključuje v svoja literarna besedila. V ta sklop sodi tudi uporaba slovenščine in uporaba slovenskih besed v različnih nemških tekstih.

Občudovanja vredno je obširno upoštevanje sekundarnega gradiva in najrazličnejših dodatnih virov, s katerimi avtorji monografije še bolj osvetlijo tkivo večsmerne literarnega dogajanja pri koroških Slovencih. Pri tem se ne sklicujejo le na v tiskani obliki dostopne vire, temveč omenjajo tudi elektronske podatke. V strukturo publikacije z nešteti impulzi iz medmrežja literarnih dejavnosti so poleg tega vključene analize okrog 40 novih značilnih del različnih avtoric in avtorjev, ki so izšla v slovenskem ali pa v nemškem jeziku.

Na platnicah nove publikacije o literarnem ustvarjanju koroških Slovenk in Slovencev je zapisano: „Pričujoča monografija je poskus novega pozicioniranja literarne prakse koroških slovenskih avtoric in avtorjev pod vidikom čezregionalne interakcije in literarne večjezičnosti.“ Tu bi lahko analogno pristavili, da se nekaj podobnega kot znak novega migracijskega časa s težnjo po ustvarjanju v večjezičnosti dogaja tudi v vrstah zlasti mlajših slovenskih avtoric in avtorjev v Italiji – in sploh v podobnih okoljih povsod po svetu..

Nova monografija o literaturi koroških Slovencev, ki je nastala s podporo avstrijskega znanstvenega fonda, graške univerze, koroške dežele, raziskovalnega centra SAZU v Ljubljani in različnih drugih ustanov, dokazuje, da je slovenska koroška literatura v svojem pomenu in prestižu močno napredovala na avstrijskem kulturnem prostoru.

Publikacijo je eden njenih avtorjev, Erwin Köstler, pred kratkim predstavil v Slovenskem inštitutu na Dunaju. Njegov prispevek je v obliki videofilma dostopen s pomočjo youtube kanala na spletni strani dunajskega inštituta.